

Літэратура

1. Развитие экономики Белоруссии в 1921–1927 гг. — Минск : Наука і тэхніка, 1973.
2. Доўнар, Л. А. Дзяржаўная палітыка ў сферы прыватнай прамысловай вытворчасці БССР (1921–1929 гг.) : аўтарэф. дыс. ... канд. гіст. навук : 07.00.02 / Л. А. Доўнар ; Бел. дзярж. пед. ун-т. — Мінск, 2007.
3. Отчет Наркомфина БССР об итогах налоговой кампании за январь–сентябрь 1923 г., сведения о предполагаемом поступлении государственных и местных налогов и сборов по БССР за 1923/1924 гг. // Национальный архив Республики Беларусь. — Ф. 93. Оп. 1. Д. 616.
4. Статистический ежегодник БССР за 1923/1924 г. — Минск : Изд. ЦСУ БССР, 1925.
5. Отчет о работе Наркомфина БССР за 1924/1925 г. // Национальный архив Республики Беларусь. — Ф. 93. Оп. 1. Д. 1267.
6. Доўнар, Л. А. Гістарычны вопыт паспяховай прадпрыемальніцкай дзейнасці: мукамольная вытворчасць БССР у перыяд НЭПа / Л. А. Доўнар // Труд. Профсоюзы. О-во. — 2009. — № 3.
7. Доклад Наркомфина БССР «О расширении участия частного капитала в торговле, проект постановления и заключение ЭКОСО по докладу», 1928 г. // Национальный архив Республики Беларусь. — Ф. 93. Оп. 1. Д. 6062.
8. Отчеты Наркомфина БССР и окрфинотделов о количестве патентов, выданных торгово-промышленным предприятиям и частным лицам за 1-е и 2-е полугодие 1924–1925 гг. // Национальный архив Республики Беларусь. — Ф. 93. Оп. 1. Д. 982.
9. Отчет Наркомфина БССР об исполнении госбюджета за 1926/1927 г. и объяснительная записка к нему // Национальный архив Республики Беларусь. — Ф. 93. Оп. 1. Д. 4869.
10. Обзоры и анализы обложения подоходным налогом и уравнительным сбором торгово-промышленных предприятий и частных лиц по БССР за 1927–1928, 1928–1929 гг. // Национальный архив Республики Беларусь. — Ф. 93. Оп. 1. Д. 6450.
11. Статистический ежегодник БССР за 1924–1925 г. — Вып. 1. — Минск : Изд. ЦСУ БССР, 1926.
12. Статистический ежегодник БССР за 1925–1926 гг. — Минск : Изд. ЦСУ БССР, 1926.
13. Положения ... об условиях аренды государственных предприятий, ... тезисы к докладам о задачах экономической политики Советской власти, о состоянии потребительской кооперации 3 января 1921 г. — 9 января 1922 г. // Национальный архив Республики Беларусь. — Ф. 4П. Оп. 1. Д. 587.
14. Отчет о работе Наркомторга БССР с 1 октября 1924 г. по 1 октября 1925 г. // Национальный архив Республики Беларусь. — Ф. 117. Оп. 1. Д. 245.

Статья поступила в редакцию 18.12.2014 г.

Т.І. Палікоўская

кандыдат гістарычных навук, дацэнт
БДЭУ (Мінск)

УПЛЫЎ САЦЫЯЛЬНА-ПАЛІТЫЧНЫХ ПРАЦЭСАЎ НА РАЗВІЦЦЁ АЙЧЫННАЙ ГІСТАРЫЯГРАФІІ АСВЕТНІЦКАЙ ДЗЕЙНАСЦІ ЕЗУІТАЎ У БЕЛАРУСІ

У артыкуле характарызуецца асноўныя асаблівасці тэндэнцый у развіцці айчыннай навуковай думкі другой паловы XIX–XX стст., адлюстравання асветніцкай дзейнасці езуітаў у Беларусі адносна сацыяльна-палітычных працэсаў. Падвергнуты гістарыяграфічнаму аналізу работы айчынных навукоўцаў, у якіх адлюстравана гісторыя даследуемага пытання. Вызначаны асновы метадалагічнай накіраванасці айчыннай гістарыяграфіі, канцэптуальныя падыходы, прадметнае дамінаванне вывучэння тэмы і ступень яе даследаванасці. Выяўлены тэарэтыка-метадалагічныя праблемы і дадзены асноўныя гістарыяграфічныя высновы тэмы.

Main tendency aspects of native scientific idea development in history of educational activities of Jesuits in Belarus in second half XIX–XX centuries are characterized in the article in regard to social and political processes. Works of national historians which reflect the history of the topic being investigated is a subject of historiographical analysis. Methodological basics of native historiography, conceptual approaches, subject domination of topic investigation and the research level are highlighted. Theoretical and methodological problems are revealed, and main historiographical conclusions of the topic are provided.

У сучаснай беларускай гістарычнай навуцы існуе шэраг пытанняў, якія чакаюць сваіх даследчыкаў. Да такіх праблем адносіцца гісторыя асветніцкай дзейнасці езуітаў у Беларусі. На старонках артыкула зроблена спроба прааналізаваць гістарычную навуковую спадчыну тэмы. Гэтая складаная з’ява разгледжана як цэласны працэс, вылучаны асноўныя этапы станаўлення і развіцця айчынной гістарыяграфіі праблемы, паказаны іх асаблівасці і спецыфічныя рысы. Аўтарам выяўлены асноўныя фактары, якія ўплывалі на станаўленне і дзейнасць гісторыкаў, іх погляды на дадзеную праблему, вызначаны нераспрацаваныя, маладаследаваныя аспекты гісторыі асветніцкай дзейнасці езуітаў у Беларусі. Вызначэнне змястоўных і сутнасных асаблівасцей падыходаў да адлюстравання культурна-асветніцкай дзейнасці езуітаў у айчынной гістарыяграфіі дазволіла выявіць тэндэнцыі працэсу станаўлення і развіцця праблемы. Зроблена спроба адлюстраваць падыходы гістарыяграфіі ў рамках айчынной гістарычнай навукі, пачынаючы з другой паловы XIX — пачатку XX ст. — з часу пошуку сваіх нацыянальных каранёў. На сённяшні дзень можна сцвярджаць аб недастатковай даступнасці і рэпрэзентатыўнасці вялікага аб’ёму крыніцзнаўчага матэрыялу тэмы, што несумненна з’яўляецца вялікай перашкодай даследчаму працэсу. Адпаведная гістарыяграфічная сітуацыя склалася ў выніку шэрагу сацыяльна-палітычных і эканамічных абставін, якія паўплывалі на гісторыка-даследчы працэс на працягу некалькіх стагоддзяў.

Пошук, збіранне і апісанне крыніцзнаўчай базы па гісторыі адукацыйнай дзейнасці езуітаў у Беларусі — неабходная ўмова, якая дае магчымасць аб’ектыўна ацаніць і прааналізаваць дасягненні ордэна ў сферы асветы на беларускіх землях. Прыём апісання ў даследчым працэсе з’яўляўся першасным і неабходным этапам пазнання, які выкарыстоўвалі айчыння гісторыкі другой паловы XIX — 20-х гг. XX ст. Каштоўнасць «апавядаючай» гісторыі праяўлялася ў рэканструкцыі падзей у фактах гісторыі. Так, даследаванні айчынных гісторыкаў другой паловы XIX — пачатку XX ст. садзейнічалі ўстанаўленню і замацаванню асноў нацыянальнай гістарычнай навукі адносна гісторыі культурна-асветніцкіх спраў езуітаў. У другой палове XIX — пачатку XX ст. дзякуючы даследаванням прадстаўнікоў беларускай гістарычнай думкі А. Дзем’яновіча [3], М. Доўнар-Запольскага [4], Я. Карскага [8], А. Кіркора [5], І. Мітрашэнкі [11], А. Сапунова [15], К. Харламповіча [16] была створана аснова для вывучэння асветніцкай справы езуітаў на Беларусі ў рамках айчынной гістарыяграфіі. Ацэначны погляд навукоўцаў на адукацыйную дзейнасць зыходзіў з прынцыпаў непарушнасці самабытнасці і самастойнасці беларускай культуры. Дададзеныя настроі адчувальны ва ўсіх работах другой паловы XIX — 20-х гг. XX ст. У гэтым дачыненні праявы ўплыву езуіцкай асветы разглядаліся гісторыкамі як інструмент паланізацыі вышэйшых колаў тагачаснага беларускага грамадства. Каталіцкі манаскі ордэн езуітаў успрымаўся гісторыкамі айчынной гістарыяграфічнай плыні ў якасці ідэалагічнай зброі для павелічэння колькасці вернікаў каталіцкага касцёла. У гэтым кантэксце была адлюстравана дзейнасць езуітаў, якая вытрымлівала рэзкую крытыку з боку гісторыкаў (А. Дзем’яновіч, І. Мітрашэнка, К. Харламповіч). Новыя тэндэнцыі ў даследаванні культуры і асветы Беларусі ўнеслі айчыння гісторыкі другой паловы XIX — 20-х гг. XX ст. Але ў іх працах, нягледзячы на сабраны і асэнсаваны ў іх цікавы матэрыял, яшчэ не было адказу на многія пытанні гісторыі асветы Беларусі. Гістарычныя аспекты спраў езуітаў у сферы адукацыі разглядаліся навукоўцамі выключна ў кантэксце палітычна-рэлігійных працэсаў еўрапейскага значэння (Рэфармацыя, Контррэфармацыя, Брэсцкая царкоўная унія),

мелі апісальны характар і не выходзілі за межы разгляду асноўных адукацыйных цэнтраў ордэна — Віленскай і Полацкай акадэміі. Гісторыя навучальных устаноў сярэдняга тыпу засталася не асветлена даследчыкамі дадзенага гістарыяграфічнага перыяду. Характэрная рыса гістарычнай спадчыны другой паловы XIX — 20-х гг. XX ст. — барацьба з супрацьлеглымі канцэпцыямі ў дачыненні да нацыянальнай гісторыі Беларусі: масквацэнтрычнай (руская гістарыяграфія) і варшавацэнтрычнай (польская гістарыяграфія). Прынцып класічнага гістарызму, пакладзены ў аснову вядучага падыходу пры тлумачэнні гістарычных падзей культурана-асветніцкай дзейнасці езуітаў на беларускіх землях у апошняй трэці XVI — 20-х гг. XIX ст., быў адлюстраваны ў працах навукоўцаў дадзенага перыяду і стаў сімвалам гістарыяграфічнай эпохі другой паловы XIX — 20-х гг. XX ст. [13, с. 27].

Канец 20-х — пачатак 30-х гг. XX ст. характарызаваўся ўзмоцненым ідэалагічным ціскам у дачыненні да прадстаўнікоў нацыянальнай беларускай гістарыяграфіі. Пачаўся перыяд дыялектыка-матэрыялістычнага разумення гісторыі адносна марксісцка-ленінскай метадалогіі — 30–80-я гг. XX ст. Гістарычная навука савецкага перыяду імкнулася даказаць аднабаковую дзейнасць ордэна езуітаў на карысць каталіцызму, а значыць «варожаму» Захаду, на масавае акаталічванне і паланізацыю беларускага народа, на разбурэнне форм нацыянальнай культуры. Высновы аб узмоцненай ідэалагічнай экспансіі каталіцызму праз сістэму езуіцкай асветы, навукі і мастацтва былі дадзены гісторыкамі савецкага перыяду Я. Марашам [10, с. 145], Д. Міхневічам [12, с. 203]. Вышэй зазначаныя навукоўцы неаднаразова ў сваіх работах падкрэслівалі негатыўныя праявы ідэалагічнай апрацоўкі езуітаў, якія садзейнічалі прыгнёту чалавечай асобы, падначальвалі яе выключна інтарэсам каталіцкай царквы. У беларускай савецкай гістарыяграфіі склалася навуковая думка, якая інтэрпрывавала праявы культурнага ўплыву езуітаў адпаведна ідэалагічнай зброі.

Асновай метадалагічнай базы айчынай гістарыяграфіі 30–80-х гг. XX ст. з’яўляўся класавы падыход, які выкарыстоўваў у якасці асноўнага метаду класавы аналіз, што выводзіў мадэлі апрыёрных ведаў, тоесных гістарычнай ісціне. Гісторыя дзейнасці рэлігійных манаскіх аб’яднанняў вывучалася праз прызму палітызаваных устаноў. Дамінацыя даследавання гісторыі сацыяльна-эканамічных адносін, прызначаных дэтэрмінаваць грамадскае жыццё, выключала ініцыятыву навукоўцаў вывучаць пытанні культурнай гістарычнай прасторы. Таму не звязаная са сферай актуальнага даследавання тэма культурна-асветніцкай дзейнасці езуітаў у Беларусі ігнаравалася кіруючымі коламі навуковых устаноў Беларусі. Манапольнае становішча сацыяльна-класавай праблематыкі айчынай гісторыі не дазваляла большасці гісторыкаў займацца пытаннямі духоўнай гісторыі краіны. Свабодны даследчы пошук аўтара за межамі падыходу разглядаўся як неправамерны. Традыцыйная сацыяльная гісторыя кіравалася законамі ўніверсальных заканамернасцяў, што не мелі права на памылковасць. Задача айчынай гістарыяграфіі заключалася ў асвятленні паняццяў класавай барацьбы — сацыяльныя групы, барацьба, базіс, надбудова, якія вызначаліся ў якасці пастулатаў падыходу [13, с. 35].

Фармацыйны прынцып метадалагічнай канцэпцыі марксізму зрабіў немагчымым разгледжанне аксіялагічных асноў даследуемага часу, культурныя рычагі ўплыву езуітаў на беларусаў. У навуковых працах гэтага перыяду былі выключаны элементы псіхалагічнай характарыстыкі індывідуума, а таксама праявы этнакультурных сувязей. Існавала праблема ў навуковым даследчым працэсе, паводле якой ігнаравалася цэлая група крыніц сацыяльнай гістарычнай псіхалогіі, якая адлюстроўвала светапогляд людзей гістарычнага мінулага. Засілле дыялектыка-матэрыялістычнай метадалогіі перашкаджала аб’ектыўнай ацэнцы гістарычных працэсаў, звязаных з дзейнасцю езуітаў. Прадстаўнікі даследуемага этапу так і не закранулі пытанні гісторыі эвалюцыі асветніцкага жыцця Беларусі пад уплывам зрухаў у эканоміцы і сацыяльным ладзе. На этапе пазна-

вальнага апісання гісторыі культурна-асветніцкай дзейнасці езуітаў на беларускіх землях у апошняй трэці XVI — 20-х гг. XIX ст. навукоўцы імкнуліся выкарыстаць тлумачальнае апісанне працэсаў.

Універсалізацыя «схем» гістарычнага працэсу і манапалізацыя поглядаў у дачыненні да культурна-асветніцкай дзейнасці езуітаў характарызаваў справы ордэна ў адпаведнасці з поглядамі кіруючых колаў. Такім чынам, палітычныя перадумовы развіцця беларускіх зямель у складзе дзяржаўных утварэнняў на працягу другой паловы XIX–XX ст. прадвызначылі ідэалагічны накірунак навуковай думкі да пытання дзейнасці езуітаў. Дадзенае становішча трымалася да 90-х гг. XX ст.

Зварот айчынных гісторыкаў да тэмы культурна-асветніцкай дзейнасці езуітаў на беларускіх землях быў выкліканы радыкальнымі зменамі ў развіцці беларускай гістарычнай навукі, свабоднымі магчымасцямі папулярнага праблемы на новым пазнавальным тэарэтычным узроўні. У гэтых абставінах змяніўся навуковы фокус гісторыі ў вывучэнні асветніцкай дзейнасці езуітаў на беларускіх землях. Актуальным у наш час з’яўляецца даследаванне і выяўленне становчых рыс навучальна-выхаваўчай сістэмы езуітаў для іх практычнага выкарыстання ў сучаснай беларускай школе. Агульная антрапалагізацыя гістарычнай навукі абумовіла прыярытэт тэмы «чалавек у гісторыі». У айчыннай гістарыяграфіі набыў папулярнаць аксіялагічны падыход да вывучэння асветніцкай гісторыі езуітаў на Беларусі, які звяртаецца да даследавання форм ментальнасцей (нормы паводзін, быт, звычаі, сістэма каштоўнасцей). Аднак паўната рэалізацыі і ступень асвоенасці адпаведнага падыходу прадстаўнікамі айчыннай гістарыяграфічнай думкі патрабуе гістарыяграфічнага аналізу [13, с. 36].

Плюралістычны перыяд развіцця гістарыяграфіі культурна-асветніцкай дзейнасці ордэна езуітаў на Беларусі адкрыў новыя ракурсы разгляду праблемы, якія дазваляюць на сённяшні дзень усебакова і аб’ектыўна тлумачыць пытанні гісторыі езуітаў на канцэптуальным узроўні. У сувязі з гэтым неабходна адзначыць, што ў выніку адыходу марксісцкай інтэрпрэтацыі гісторыі даследчыкі, якія непасрэдна займаліся вывучэннем айчыннай рэлігійнай гісторыі, звярнуліся да цывілізацыйнай канцэпцыі, што дазволіла «улічыць матэрыяльныя, духоўныя, культурныя і рэлігійныя асаблівасці разнастайных грамадстваў у іх гістарычнай пераемнасці» [9, с. 46]. Разам з тым цывілізацыйны падыход у значнай меры таксама размывае гістарычны працэс.

Даследчыкамі вядзецца пошук новых гістарычных падыходаў, якія б наблізілі гісторыю да аб’ектыўнасці пры тлумачэнні працэсаў мінулага. У сучаснай айчыннай гістарыяграфіі надаецца важнае значэнне распаўсюджванню лаціны на беларускіх землях, паколькі якасць засваення ведаў лаціны з’яўляўся своеасаблівым індикатарам меры перадачы заходнееўрапейскіх формаў адукацыі на беларускія землі. Па шэрагу аб’ектыўных і суб’ектыўных фактараў, як лічаць сучасныя даследчыкі школьнай справы езуітаў, на Беларусі асветы ў той час з’яўлялася манаполіяй каталіцкага ордэна езуітаў. Большасць сучасных айчынных даследчыкаў — Т. Блінова [1], В. Дадзіёмава [2], А. Жлутка [6], Л. Карнілава [7], А. Самусік [14] — спрабавалі разгледзець гістарычную праблему ролі каталіцкага ордэна езуітаў у развіцці асветы на беларускіх землях ў кантэксце з высновамі У. Конана [9]. Дапаўненнем да вызначэння ролі з’яўляецца канцэптуальны погляд У.М. Конана аб сінтэзе, узаемапранікненні і дапаўненні дзвюх культурна-рэлігійных традыцый [9, с. 116]. Асновы цывілізацыйнага падыходу дазволілі гісторыкам ацаніць ролю езуітаў як пасрэднікаў між сусветнымі культурамі [13, с. 55].

Каб ліквідаваць супярэчнасці і белыя плямы ў гісторыі культурна-асветніцкай дзейнасці езуітаў на тэрыторыі Беларусі, неабходна, на наш погляд, папоўніць айчынную гістарыяграфію грунтоўнымі даследаваннямі па дадзенай тэме, у якіх прадстаўнікі сучаснай гістарычнай навукі сумелі б аб’ектыўна вызначыць ролю езуітаў у культуры Беларусі. Даследаванне вялікага гістарыяграфічнага пласта выявіў шэраг выданняў,

якія акрэслілі маладаследавання гістарычных эпизоды культурна-асветніцкай дзейнасці езуітаў. Тым не менш, у выніку аналізу айчыннай гістарыяграфіі другой паловы XIX — пачатку XXI ст. была выяўлена адсутнасць комплекснага абагульняючага даследавання на аснове сацыяльна-антрапалагічнага падыходу, прысвечанага гісторыі езуіцкага стану адукацыі ў Беларусі ў апошній трэці XVI — 20-я гг. XIX ст. [13, с. 61].

Такім чынам аўтарам была вызначана ўласная перыядызацыя айчыннай гістарыяграфіі культурна-асветніцкай дзейнасці езуітаў у Беларусі. Дадзена характарыстыка этапаў развіцця айчыннай гістарыяграфіі праблемы: апісальна-навуковага (другая палова XIX — 20-я гг. XX ст.), навукова-матэрыялістычнага (30–80-я гг. XX ст.), плюралістычнага (90-я гг. XX — пачатак XXI ст.).

Былі адлюстраваны асноўныя змены праблематыкі даследавання гісторыі культурна-асветніцкай дзейнасці езуітаў на беларускіх землях на працягу другой паловы XIX–XX ст. (вывучэнне культурна-асветніцкай дзейнасці езуітаў як часткі палітыкі акаталічвання і паланізацыі праваслаўнага насельніцтва Беларусі, абнаўленне мэтай асветніцкай справы езуітаў сацыяльна-эканамічнымі ўмовамі існавання каталіцкай царквы і ордэна на Беларусі, усебаковае даследаванне культурнай і асветніцкай дзейнасці езуітаў з выкарыстаннем цывілізацыйнага, антрапалагічнага, аксіялагічнага падыходаў). У артыкуле былі праілюстраваны дасягненні айчыннай гістарыяграфіі даследавання праблемы (павелічэнне аб'ёму спецыяльнай навуковай літаратуры тэмы, прадметнае пашырэнне вобласці даследавання; набыццё асобнага месца пытання ў рэчышчы гістарычных праблем; рост актуалізацыі яго вывучэння; заканамернае ўвядзенне прыцыпаў аб'ектыўнай навуковай крытыкі, стварэнне калектывных груп навукоўцаў, спроба звароту да асноў антрапалагізацыі пытання). Былі вызначаны аўтарам недахопы айчыннай навуковай думкі праблемы, якія праявіліся ў пераважнай апісальнасці, недастатковай распрацаванасці базы крыніц па тэме ў другой палове XIX — пачатку XX ст., засілі фармацыйнага падыходу да даследавання тэмы, скарачэнні арыгінальных публікацый крыніц пытання ў 30–80-я гг. XX ст., супярэчнасці выкарыстання прыцыпаў апісальнай гісторыі і арсеналу старых метадаў сучаснымі навукоўцамі ва ўмовах з'яўлення метадалагічных асноў абноўленай гістарыяграфіі. Вылучаны актуальныя пытанні для даследавання праблемы сучаснымі беларускімі гісторыкамі: стварэнне абагульняючай канцэпцыі культурна-асветніцкай дзейнасці езуітаў у Беларусі, аб'ектыўнае вызначэнне ролі дзейнасці ордэна езуітаў у развіцці беларускай культуры.

Літаратура

1. *Блинова, Т. Б.* Иезуиты в Беларуси. Роль иезуитов в организации образования и просвещения / Т. Б. Блинова. — Гродно : ГрГУ, 2002.
2. *Дудионова, О. В.* Музыкальная культура городов Белоруссии в XVIII веке / О. В. Дудионова. — Минск : Наука и техника, 1992.
3. *Демьянович, А. П.* Иезуиты в Западной России в 1569–1772 гг. / А. П. Демьянович // Журн. М-ва Нар. Просвещения. — 1871, нояб. — С. 40–86.
4. *Доўнар-Запольскі, М. В.* Гісторыя Беларусі / М. В. Доўнар-Запольскі. — Мінск : БелЭн., 1994.
5. *Живописная Россия. Отечество наше в его земельном, историческом, племенном, экономическом и бытовом значении : в 12 т. — Изд. 2. — Минск : БелЭн, 1994. — Т. 3 : Литовское и Белорусское Полесье. — Репринт. воспроизв. изд. 1882 г.*
6. *Жлутка, А.* Наступнікі Айца Ігнацыя: Езуіты на Беларусі: пошукі праўды / А. Жлутка // Хрысціянская думка. — 1993. — Вып. 2. — С. 99–123.
7. *Карнілава, Л. А.* Каталіцы і манаскія ордэны на беларускіх землях ВКЛ у XIV–XVIII стст. / Л. А. Карнілава // Этнасацыяльныя і культурныя працэсы ў заходнім рэгіёне Беларусі: гісторыя і сучаснасць : матэрыялы рэсп. навук. канф., Гродна, 5–6 снеж. 1997 г. — Гродна, 1998. — С. 12–18.

8. Карский, Е. Ф. Белорусы / Е. Ф. Карский. — Петроград : 12-я Гос. тип., 1921. — Т. III : Очерки словесности белорусского племени. — Ч. 2 : Старая западно-русская письменность.
9. Конон, В. М. От Ренессанса к классицизму (становление эстетической мысли Белоруссии в XVI–XVIII вв.) / В. М. Конон. — Минск : Навука і тэхніка, 1978.
10. Мараш, Я. Н. Агрессия католицизма и Ватикана в Литве и Белоруссии во второй половине XVI и начале XVII веков : дис. ... канд. ист. наук : 00.07.02 / Я. Н. Мараш. — Минск, 1953.
11. Митрошенко, И. Я. Иезуиты в Восточной части Белоруссии с 1579 по 1772 год / И. Я. Митрошенко // Полоцко-Витебская старина. — Вып. II. — Витебск, 1912. — С. 10–34.
12. Михневич, Д. Е. Очерки из истории католической реакции / Д. Е. Михневич. — М. : Изд-во АН СССР, 1955.
13. Палікоўская, Т. І. Культурна-асветніцкая дзейнасць езуітаў на беларускіх землях у апошні трэці XVI — 20-ыя гг. XIX стст. (стан і праблемы айчынай гістарыяграфіі другой паловы XIX — пачатку XXI ст.): дыс. ... канд. гістар. навук : 07.00.09 / Т. І. Палікоўская. — Мінск, 2006.
14. Самусік, А. Дзейнасць манаскіх ордэнаў у галіне асветы на Беларусі ў XIX ст. / А. Самусік // Гісторыя: праблемы выкладання. — 1998. — № 1. — С. 37–46.
15. Сапунов, А. П. Исторические судьбы Полоцкой епархии с древнейших времен до половины XIX века / А. П. Сапунов. — Витебск, 1889. — С. 12–54.
16. Харламович, К. В. Западно-русские православные школы XVI — начала XVII века, отношение их к инославным, религиозное обучение в них и заслуги их в деле защиты православной веры и церкви / К. В. Харламович. — Казань : Типолитогрфия Импер. ун-та, 1898.

Статья поступила в редакцию 23.12.2014 г.

Я.С. Яскевич

доктор философских наук, профессор
БГЭУ (Минск)

ГЛОБАЛЬНЫЕ ГЕОПОЛИТИЧЕСКИЕ СЦЕНАРИИ: ОТ КЛАССИКИ К СОВРЕМЕННОСТИ

Рассматриваются содержательные модели современных геополитических сценариев в пространстве синергетической методологии и рискогенности современного общества. Обосновывается тезис о том, что методологический анализ геополитических сценариев и рисков следует проводить в контексте интеграции национальных государств в мировое экономическое и политическое сообщество с учетом приоритетов национальной безопасности, суверенитета отдельных стран, ответственности за принимаемые решения на глобальном и национальном уровнях.

Substantial models of modern geopolitical scenarios in space of synergetic methodology and risks of modern society are considered. The thesis that the methodological analysis of geopolitical scenarios and risks should be carried out in the context of integration of the national states into world economic and political community taking into account priorities of national security, the sovereignty of the certain countries, responsibility for the made decisions at the global and national levels locates.

Введение

Ретроспективный взгляд на исторический процесс во всем его многообразии позволяет зафиксировать, что за очевидными межгосударственными конфликтами и противостояниями скрываются более фундаментальные, сущностные детерминанты, нарушающие состояние мирового равновесия и, как правило, приводящие к геополитическим потрясениям, перманентному хаосу и реализации трагических сценариев. Рассмотрим